

Barbara Hannigan en de staties van het kruis

HET KUNSTENAARSLEVEN ALS PASSIEVERHAAL

Toen sopraan en dirigent **BARBARA HANNIGAN** afgelopen zomer haar nieuwste album *La Passione* opnam met het Amsterdamse orkest Ludwig, kon ze nog niet bevroeden wat een turbulente tijd haar te wachten stond.

De dood van twee dierbaren en de uitbraak van het coronavirus, waardoor haar concerten de komende periode allemaal geannuleerd zijn, geven een diepere betekenis aan de drie spirituele composities op haar cd, die Hannigan toepasselijk omschrijft als “staties van het kruis”.

Tekst: MYRTHE MEESTER
Foto's: ELMER DE HAAS

Mijn telefonische interview met Barbara Hannigan vindt plaats op de dag nadat al haar concerten voor de komende vijf weken zijn geannuleerd. “Gisteren was een heftige dag, omdat nu duidelijk is dat niet alleen bepaalde orkesten, maar echt iedereen moet stoppen met optreden. Mijn komende concerten zou ik geven samen met solisten van mijn mentorinitiatief Equilibrium. Nu probeer ik mijn jonge musici te begeleiden bij het omgaan met een teleurstelling als deze en samen te zoeken naar manieren om ook op afstand creatief en verbonden te blijven.” Zodoende kwam Hannigan op het idee om EQ4U (afkorting van ‘Equilibrium for you’) op te richten, een digitaal platform waarop zij en haar mentorleerlingen de komende tijd thuisgemaakte muziekopnames met de wereld zullen delen.

HOKJES OVERSTIJGEN

Toevallig verschijnt ook precies in deze periode Hannigans nieuwste album: *La Passione*. “Het is een heel reflexieve en spirituele cd. Misschien kan die in deze tijd van speciale betekenis voor mensen zijn, wie weet.” Het album, waarop de barokke Franz Joseph Haydn wordt gecombineerd met de moderne componisten Luigi Nono en Gérard Grisey en waarop Hannigan wederom zingt én dirigeert, getuigt van creativiteit en het verlangen bestaande hokjes te overstijgen. “Muziek is tijdloos voor mij”, licht Hannigan toe, die met gemak muziek uit

alle periodes van de muziekgeschiedenis uitvoert, van Hildegard von Bingen tot Mozart, van Schubert tot Alban Berg en Luciano Berio. “Natuurlijk weet ik dat Haydns *49ste symfonie* een klassieke compositie is uit zijn Sturm und Drang-periode, dat de aria van Nono in de zestiger jaren is geschreven en dat Grisey een spectralistische componist wordt genoemd. Die dingen heb ik allemaal bestudeerd, maar uiteindelijk laat ik zulke onderscheiden los. Want muziek is muziek en geluid is geluid, en het maakt me niet uit waar het vandaan komt.” Hannigan reageert wat terughoudend op mijn vraag naar de muzikale samenhang van haar album. “Als ik een concertprogramma moest invullen, zou het programma van deze cd fenomenaal zijn: *Djamila Boupacha* van Luigi Nono en de *49ste symfonie* van Franz Joseph Haydn vóór de pauze, en erna *Quatre chants pour franchir le seuil* van Gérard Grisey. Waarom dat zo goed werkt? Vraag je me nu om een analyse? Ik denk dat als iemand naar de cd luistert, hij een eigen antwoord zal hebben waarom het zo goed werkt. Luister naar de muziek en voel het.” Even later: “Het is vast moeilijk om een muziekjournalist te zijn, omdat je zulke mysterieuze dingen in woorden moet zien uit te drukken.” Muziek begrijpen gaat volgens haar het beste via de muziek zelf: “Als je de noten zingt, wordt alles duidelijk.”

PASSIEVERHAAL

Ook als het over de thematiek van haar cd gaat, vindt Hannigan het belangrijk om labels en gefixeerde omschrijvingen te vermijden. Ja, *La Passione* – de bijnaam van Haydns *49ste symfonie*, en tevens de titel van haar album – verwijst naar het passieverhaal, en de afzonderlijke composities op de cd duidt ze aan als “staties van het kruis”. “Maar ik ben altijd op zoek naar meerdere betekenislagen. Dus voor mij gaat de cd niet alleen over de passie die we associëren met het verhaal van Matthäus, maar eveneens over het leven als kunstenaar, dat ook een soort passie is, een spiritueel proces.” Zelf heeft Hannigan zo’n tien jaar geleden een bijzondere transformatie »

**Paspoort
BARBARA
HANNIGAN**

Geboren: 1971,
Waverley, Nova Scotia,
Canada

Opleiding: University of
Toronto, Banff Centre for
the Arts, Koninklijk
Conservatorium Den
Haag

Carrière: Sopraan (zong
wel 80 premières van
eigentijdse muziek),
dirigent (sinds 2011),
oprichter van Equili-
brium Young Artists
(2017)

Prijzen: Member of the
Order of Canada, Rolf
Schock Prize, Grammy
voor *Crazy Girl Crazy*

doorgemaakt, vlak voordat ze begon met dirigeren. “Voor die tijd had ik, als ik optrad, soms volledige toegang tot de muziek, maar niet altijd. Rond 2009 was er een keerpunt en stond de deur ineens wél altijd open; ik ervoer niet langer de worsteling van daarvoor. Kennelijk was ik gerijpt als artiest; er was een vollere, diepere, meer constante connectie met de muziek ontstaan.”

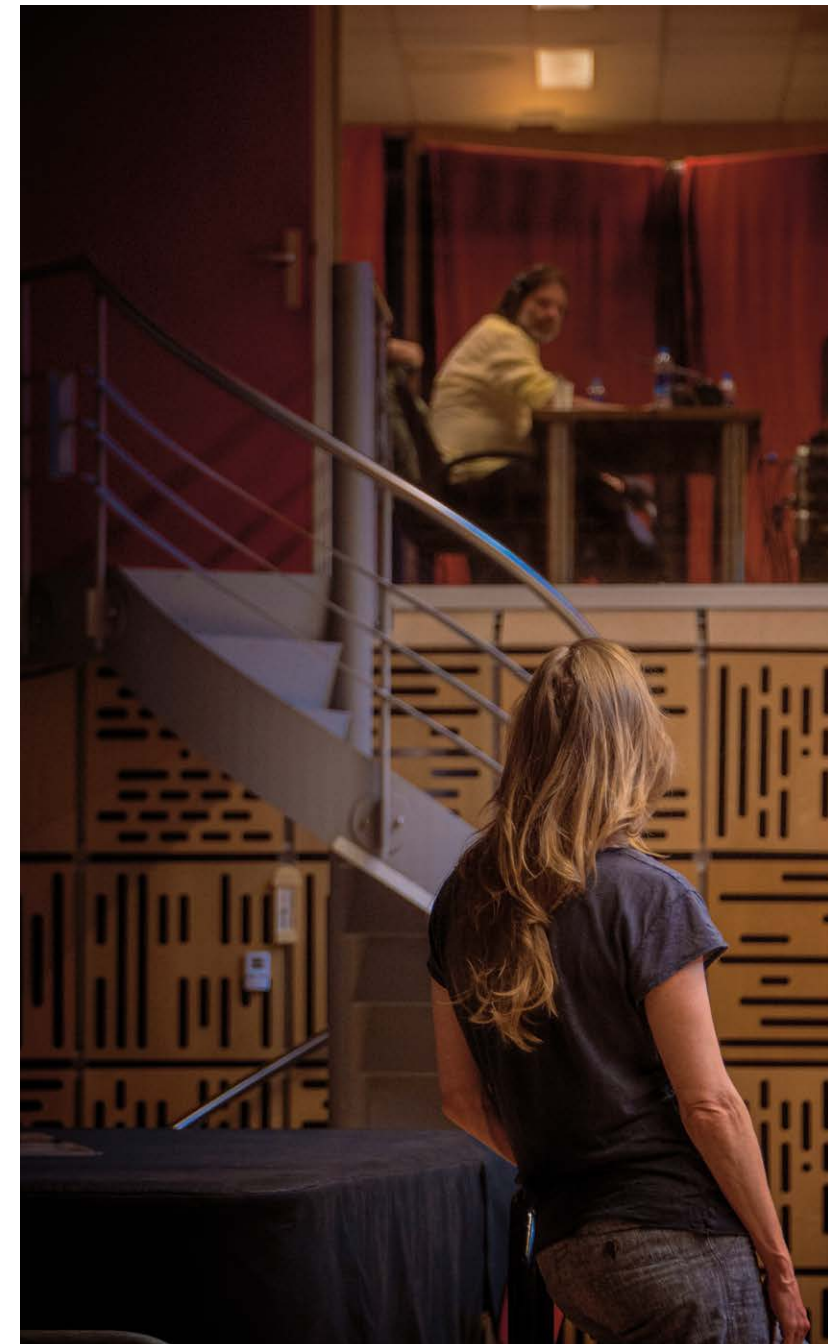
Transfiguratie en grensoverschrijding vormen centrale thema's van Hannigans nieuwe album. Luigi Nono's compositie *Djamila Boupacha*, gebaseerd op een Algerijnse verzetsstrijdster die de wereld op de hoogte bracht van het koloniale onrecht, is “een ode aan het moedige gebruik van een stem”. En Haydn's *49ste symfonie* vormt “een reis van de zielen die verblijven op aarde en de zielen die overleden zijn”. “Ik vind dat het stuk een soort requiemachtige kwaliteit heeft.” Ook *Quatre chants pour franchir le seuil* (vier liederen om de drempel te overschrijden) van Gérard Grisey gaat over “het overgangsmoment van de levenden naar de doden”. “In mijn uitvoering houd ik het bewust ambigu wie er aan het zingen is,

en of de zingende stem dood of levend is. Dat geldt ook voor de coverfoto van mijn album, waarop ik in het water zweef en je niet weet of ik naar beneden zink, de dood tegemoet, of naar boven, naar het leven. Dat is iets wat terugkeert in alles wat ik doe: ik laat graag ruimte voor vragen, in plaats van antwoorden te geven.”

rites de passage

“Sinds ik het album in de zomer van 2019 heb opgenomen, is mijn moeder overleden, en enkele maanden erna stierf Reinbert de Leeuw. Ja, die twee rites de passage hebben niet alleen de muziek op dit album, maar mijn hele leven een diepere betekenis gegeven.” Toevallig had Hannigan al vóór het overlijden van haar goede vriend De Leeuw besloten om *La Passione* aan hem op te dragen. “Ik had verwacht dat ik het album aan hem zou kunnen overhandigen, en dat hij dan zou zien dat het aan hem opgedragen is.” Maar enkele dagen voor zijn dood, toen duidelijk werd dat De Leeuw de release van het album niet meer mee zou kunnen maken, zocht Hannigan hem op en liet ze hem haar opname van *Quatre chants pour franchir le seuil* horen, een stuk dat ze in het verleden veelvuldig samen hadden uitgevoerd. Enkele maanden eerder had De Leeuw al aangegeven dat hij niet verwachtte dat hun geplande Satie-recital in april 2020 door zou kunnen gaan.

“In mijn uitvoering houd ik het bewust ambigu wie er aan het zingen is, en of de zingende stem dood of levend is”

Hannigan: “Toen realiseerde ik me dat we niet meer als duo zouden optreden.” Hun laatste optreden, eveneens met het Satie-programma, hadden de zangeres en pianist gegeven in juni 2019 op het Aldeburgh Festival in Engeland. “Als Reinbert een bepaalde klank op de piano vond, creëerde hij een klankwereld waarin we samen binnentraden.” Nog steeds geeft Hannigan de musici met wie ze samenwerkt weleens aanwijzingen die ze aan De Leeuw heeft ontleend. “Reinbert zei altijd: ‘no tempo, no tempo!’ In ieder muziekstuk staat een bepaald metronoomcijfer. Dat is een richtlijn, maar dat betekent niet dat wij metronomen zijn. Zelfs een hartslag is van minuut tot minuut weer anders. Als Reinbert muziek maakte, was het zo menselijk en vrij. Hij had een heel directe, spirituele en persoonlijke relatie tot de muziek.”

Of De Leeuw ook invloed heeft gehad op de transformatie die zijzelf tien jaar geleden doormaakte? “Absoluut. Ik zie het als osmose.” Dat is een chemisch proces waarbij de ene vloeistof uitstroomt in de andere, totdat er een gelijke energieverdeling is ontstaan, een evenwicht of equilibrium. “Osmose was voor mij een weg om de plek te bereiken waar ik nu sta.” «

La Passione – Barbara Hannigan,
Ludwig Orchestra
Alpha 586